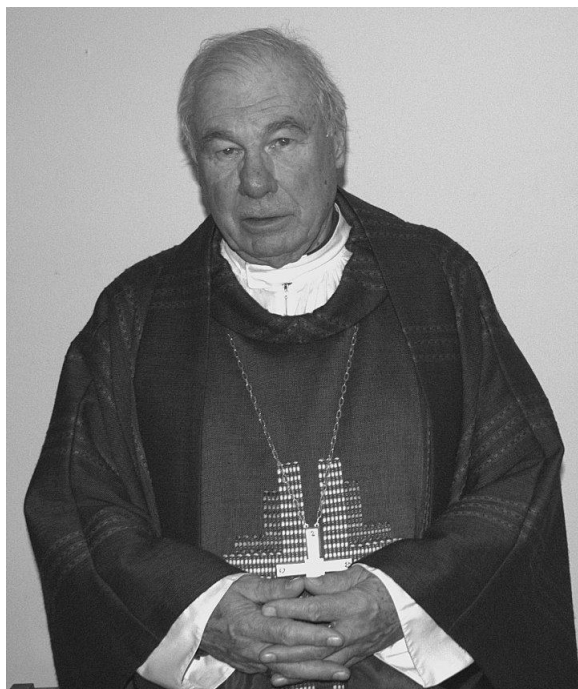

Saturs

Par draugu un skolotāju (<i>Archiep. emer. Jānis Vanags</i>)	7
Priekšvārds	9
Ievadam.	11
<i>Ornare ministerium verbi omni genere laudis...</i>	13
<i>Jus reformandi, jus ordinandi</i>	23
Baznīcas vadība un baznīcas kārtība luteriskā izpratnē	37
Domas un pārdomas jautājumos par baznīcu un baznīcas kopību	51
Nonāvēt un darīt dzīvu: kā grēcinieks top par svēto	75
“.. no kurienes Viņš atnāks ..”	89
Dievs atklāj Sevi ar vārdu	103
Melanhtons un viņa ietekme uz luterisko baznīcu	119
Israēls Bībeles gaismā	137
Attaisnošana un dievkalpojums.	151
<i>Laetare Jerusalem</i> . Par introita antifona likteni	165
Ēdamā pestīšana. Ko Mārtiņš Luters apliecina par Svēto Vakarēdienu?	175
Gana vēstule par dievkalpojumu un Altāra Sakramentu	191

Grēksūdze – Dieva dāvana.	211
Grēksūdzes uzruna. Pārdomas par kazuālrunu	227
Ierosmes mācītāja garīgajai dzīvei	237
Dievbijība ikdienā	253
Veselīga (svētīga) mācība: kas tas ir?.	263
“.. neviens nespēj izprast to, kas ir Dievā, kā vien Dieva Gars” (1Kor 2:11).	267
Dievs ir liecinieks.	269
Sprediķis par Augsburgas ticības apliecības 4. artikulu. . .	273
Sprediķis <i>Solus Christus</i> – vienīgi Kristus.	279
Vārdi dzīvībai: izvēle – Nehemijas grāmatas 8. nodaļa . .	285

Jobsts Šēne (20.10.1931.–22.09.2021.) –
bīskaps Neatkarīgajā evaņģēliski luteriskajā baznīcā
Vācijā no 1985. līdz 1996. gadam.

Saīsinājumi

A. a. O. – turpat, iepriekš minētajā darbā.

BSLK – Die Bekenntnisschriften der Evangelisch-lutherischen Kirche, hg. im Gedenkjahr der Augsburgischen Konfession 1930, Göttingen 1979.

Teol. red. – teoloģiskā redaktora piezīmes.

WA – D. Martin Luthers Werke. Kritische Gesamtausgabe. Weimar 1883 ff.

VG – *Vienprātības grāmata*, Rīga: Luterisma mantojuma fonds, 2012.

Vgl. – salīdzināt.

Par draugu un skolotāju

Neatceros vairs precīzu dienu un stundu deviņdesmito gadu vidū, taču reiz, atnācis uz savu kanceleju, pie durvīm ieraudzīju busiņu ar vācu numura zīmēm. Drukns, iesirms vīrs, kreklā izmeties, vaiga sviedros nesa iekšā Virsvaldes namā grāmatas. Tolaik Lutera akadēmija vēl atradās tagadējās arhīva telpās. Krāvējs izrādījās Vācijas Patstāvīgās evaņģēliski luteriskās baznīcas (SELK) bīskaps Jobsts Šēne.

Es biju gados un amatā jauns, man vēl bija jāmacās būt bīskapam. Tikšanās ar bīskapu Jobstu mācīja daudz. Viņš kļuva man par vecāko kolēģi, draugu un tēvišķīgu mentoru, uz kura pleca atbalstīties un kuram lūgt padomu sarežģītā brīdī. Viņš bija priecīgs Kunga kalps, uz kuru skatīties un no kura mācīties.

Ne reizi vien kopā kalpojām Cēlendorfas Sv. Marijas draudzē. Esmu arī viesojies pie viņa Berlīnes nomalē namiņā, kur agrāk bija ratnīca un zirgu stalis. Cienīgi vienkāršais un omulīgi draudzīgais Jobsts un mīlīgi elegantā Ingrīdas kundze ar mazliet noslēpumaino smaidu lieliski papildināja viens otru. Vakari pie tējas ar cidoniju ievārijumu un dzīvām sarunām bija ieguvums gan prātam, gan sirdij. Tās man atgādināja profesora Feldmaņa sarunas ar “dēliem” manā jaunībā. Jobsts bija dziļš teologs un dzīvs cilvēks, kurš pazina gan Dievu un luterisko baznīcu, gan mūziku, mākslu un literatūru, kā arī norises pasaulē un dvēselē.

Savā amatā Jobsts man atgādināja bīskapu agrīnajā baznīcā – vispirms celebrants pie altāra, Dieva vārda mācītājs kancelē un viduspunkts baznīcas kopībā. No tā izrietēja viņa pārraudzība un vadīšana. Konfesionāli luteriskajā pasaulē Jobsts Šēne bija cienīts baznīcas vadītājs un augstu vērtēts teologs, kuru bieži aicināja

runāt starptautiskās konferencēs. Es viņa priekšlasījumos dzirdēju autentisko vācu Reformācijas garu, kas neļauj sevi ideologizēt, bet tiecas pie luterisma saknēm un meklē baznīcas pirmavotos. Tāpēc es priecājos par šo rakstu krājumu latviešu valodā – paldies Mihaelam Šeclam un Luterisma mantojuma fondam!

Bīskaps Jobsts nepiedzīvoja dienu, kad viņa baznīca izlēma būt pilnā kopībā ar mūsējo – līdz tam pietrūka divu gadu. SELK sinodes 2023. gada lēmums par pilnu sadraudzību ar LELB bija papildījums darbam, ko Jobsts bija aizsācis pirms gandrīz 30 gadiem. Viņā pašā šī sadraudzība ar Latviju bija dzīva jau sen – dabiski un no iesākuma, pazīstot vienotību ticībā un uzticībā Kunga Jēzus vārdam. Mūsu baznīcai, sevišķi Lutera akadēmijai, nav bijis patiesāka un sirsnīgāka drauga par bīskapu Jobstu. Lai viņam miers un Dieva svētība!

+ Jānis Vanags, D.D.
Arhibīskaps *emeritus*

Priekšvārds

Dzimšanas dienas arvien sniedz iemeslu veltīt kādam svētku rakstu. Šajā gadījumā svētku izdevums tiek publicēts, pieeminot ordinācijas jubileju. 2009. gada 30. novembrī aprit piecdesmit gadi kopš dienas, kad Svētā Krusta baznīcā Berlīnē, Vilmersdorfā, emeritētais bīskaps Dr. Jobsts Šēne D. D. tika ordinēts baznīcas amatam. Tā nav nejaušība, ka šī piemiņas diena sniedz iemeslu publicēt šo jubilāra rakstu krājumu. Šajos rakstos atkal un atkal iespaidīgi atskan mācītāja un dvēseļu gana Jobsta Šēnes balss, sasaistot kopā teoloģiju un baznīcu, neapšaubāmi, mācot, bet jo īpaši sludinot. Arī tai laikā, kad Jobsts Šēne pildīja bīskapa amata pienākumus Neatkarīgajā evaņģēliski luteriskajā baznīcā (*Selbstständige Evangelisch-Lutherischen Kirche*, SELK), viņam bija īpaši svarīgi pašam regulāri noturēt dievkalpojumus un pārvaldīt Vakarēdienu. Šēne 1985. gadā ļoti labprāt būtu palicis draudzes mācītāja amatā vai arī vēlāk atgriezies tajā, taču viņš tika aicināts savas baznīcas vadošā garīdznieka amatā un palika tajā līdz pat savas emeritēšanas brīdim 1996. gadā.

Teoloģijai un baznīcai ir jābūt kopā. Ne velti šajā sējumā līdzās teoloģiskiem sacerējumiem atrodami arī sprediķi un pārdomas. Taču ne tikai tajos vien, bet arī rakstos par baznīcas mācības un prakses jautājumiem skaidri atklājas: Evaņģēlijam par Jēzu Kristu ir jāsasniedz cilvēki; tas nepieciešams viņu labā. Un ir jūtams, ka autors pauž pats savu piederību Kristus žēlastībai vārdā un luteriskās baznīcas sakramentos, ieskaitot grēksūdzi.

Saistībā ar emeritēšanu pats jubilārs jau ir izdevis savu rakstu krājumu ar nosaukumu “Vēstis Kristus Vārdā. Pētījumi” (*Gross Oesingen*, 1996). Nu ir pienācis laiks izdot jaunu Šēnes rakstu

sējumu, izmantojot priekšlasījumu, sacerējumu, pārdomu un sprediķu pārpilnību, kas tapusi emeritētā bīskapa nerimstoši aktīvajā atpūtas laikā, lai apkopotu rakstus, kuri publicēti dažādās vietās, un darītu pieejamu plašam lasītāju lokam to, kas līdz šim vēl nav ticis publicēts. Visi raksti ir no jauna rediģēti atbilstoši aktuālajām pareizrakstības prasībām. Krājuma nosaukums “Atsaukt atmiņā spēkā esošo” ir ņemts no viena šī krājuma raksta ietvertās domas, un būtībā tas atspoguļojas arī citos rakstos. Tas programmatiski uzsver autora īpašās rūpes, proti, lai tas, kas luteriskajai baznīcai uzticēts Bībelē, ticības apliecībās un apliecības rakstos, atkal un atkal atskanētu un tiktu apliecināts tagadnē, jo tas ir mantojums, kas paredzēts, lai joprojām un ilgstoši arī turpmāk darītu cilvēkus bagātus.

Ar šīs grāmatas izdevumu es izsaku lielu un sirsnīgu pateicību jubilāram kā bīskapam, dvēseļu ganam un aprūpētājam, uzticamam brālim un lieliskam draugam.

Par ievērojamu ieguldījumu šīs grāmatas publicēšanā pateicos SELK Hamburgas Trīsvienības baznīcas Johanna Bugenhāgena apvienībai un SELK Berlīnes-Cēlendorfas Svētās Marijas draudzes Sevišķo īpašumu pārvaldes apvienībai.

Mihaels Šecels

Hannoverē

2009. gada septembrī

Ievadam

Ar daudzveidīgajiem rakstiem, kas apkopoti šajā grāmatā saistībā ar autora ordinācijas 50. gadadienu, tiek atgādināts par to, kas bīskapam, kurš iepriekš bija darbojies kā mācītājs un dvēseļu aprūpētājs, tāpat arī piedalījies dažādu ekumenisku kolēģiju darbā, arvien ir bijis un palicis svarīgs, pildot baznīcas amatu. Iespējams, šis skatījums nav ikdienišķs. Šajā krājumā tiek aplūkoti ne tikai autora biogrāfiju ietekmējoši fakti, kā tas bieži notiek jubilejām veltītos izdevumos. Runa ir par spēkā esošo. Jubilāra izpratnē tas ir tas, kas baznīcai ir izšķiroši svarīgs un kam vienmēr tādām arī jāpaliek, jo tas ir tai uzdots un uzticēts.

Šī sējuma rakstos autors uzsvērti atgādina par to, kas mūsdienās cituviet – valodas ziņā drīzāk maldinoši – reizēm tiek apzīmēts kā baznīcas pamatdarbība. Katrā ziņā par piedāvājumu un pieprasījumu šeit gandrīz nemaz netiek runāts. Daudz vairāk runa ir par to, kas baznīcai ir uzticēts un kas satur to kopā. Ļoti koncentrētā veidā tiek norādīts uz baznīcas tiesību garīgi teoloģiskajiem pamatiem, vienlaikus atgādinot, ka demokrātiskajām struktūrām pašām par sevi un pašām sevī nav jānes nekāda garīga kvalitāte. Tie, kuri lasīs šo grāmatu, sastapsies ar aizstāvības runu, kas veltīta pedantiski rūpīgiem pētījumiem mācībā un “oikonomijā” austrumu ortodoksās baznīcas prakses izpratnē, nenonākot līdz abu šo aspektu savstarpējai nošķiršanai.

Pārdomās par tēmu “Baznīca un baznīcas sadraudzība” atrodama norāde uz baznīcas redzamo vienību – tā nekādā ziņā nav vispārpieņemta –, tāpat arī brīdinājumi baznīcai, kuras bīskaps ir bijis pirms 50 gadiem ordinētais Jobsts Šēne. Gana vēstule, kas datēta ar 1995. gada 30. novembri un adresēta baznīcas amata

pildītājiem un vikāriem, veltīta atbildīgai un rūpīgai attieksmei, darbojoties ar Svēto Vakarēdienu un pārvaldot to. Nākamais svarīgais punkts ir grēksūdze, kas saskaņā ar Augsburgas ticības aplieciņu ir trešais sakraments līdzās Svētajai Kristībai un Svētajam Vakarēdienam. Šajā sējumā ietvertie pastorālteoloģiskie raksti ir izauguši arī no rūpēm par to cilvēku personisko situāciju, kuriem uzticēts darbs garīgajā amatā. Autora aktivitāti speciālo zinātņu jomā apliecina arī raksts, kur aplūkota luteriskās mises introīta antifona jaunāko skaidrojumu vēsture.

Visi šī sējuma raksti kalpo tam, lai dažādos veidos atgādinātu spēkā esošo. Mācītāja un bīskapa ordinācijas 50. gadadienā šis ir iemesls pateicībai par augļiem, ko nesusi kalpošana Dievam baznīcā. Šādi turpina darboties svētība, ko ordinētais ir saņēmis pirms pusgadsimta.

Ernsts Kohs

Leipcigā

2009. gada augustā

Ornare ministerium verbi omni genere laudis...

Domas par baznīcu un amatu luteriskā izpratnē¹

Veltīts Jirgenam Dīstelmanim 75. dzimšanas dienā

Laiki mainās. Cilvēku domāšana un jušana, dzirdes un uztveres spējas mainās. Tā nu baznīcai katrā paaudzē ir sava vēsts un savs uzdevums, kas tai jāpaveic izmaiņas pārcietušajā pasaulē. Taču ir kas tāds, kas nemainās. Tas ir vēsts saturs un baznīcas uzdevums. Ja baznīca grib būt un palikt baznīca, tai jābūt un jāpaliek uzticīgai Evaņģēlijam.

Līdz ar katra laika jaunajiem izaicinājumiem var mainīties arī svars, kādu piešķiram atsevišķam ticības artikulam, mācības daļai, ticības apliecības izteikumam, noteiktai baznīcas praksei vai dievbijības formai. Tomēr šādas izmaiņas nenozīmē, ka tas, kam luteriskie kristieši tic, ko viņi māca un apliecina, būtu pakļauts patvaļīgām vai nepārtrauktām pārmaiņām. Protams, Evaņģēlijam mūsu laikos un mūsdienu apstākļos jātiek pasludinātam un izmantotam. Taču baznīcai tādēļ nav jākļūst citādi – tai nav jānes jauns Evaņģēlijs, jauna vēsts, nedz jālieto jauni sakramenti, nedz arī jā māca jauna mācība. Jo arī cilvēki, kuriem tiek nesta pestīšana, par spīti visām pārmaiņām, arvien paliek tādi paši šajā

¹ No angļu valodas tulkots, paplašināts un rediģēts priekšlasījums, kas nolasīts 2002. gada augustā luteriskās teoloģijas konferencē Klaipēdā (Lietuvā). Toreizējais referāta nosaukums bija "The Role of Holy Ministry in Shaping Lutheran Identity".

vienā lietā – viņi ir un paliek grēcinieki, kuriem nepieciešama pestīšana. Šajos apstākļos ir labi laiku pa laikam pārdomāt dažus izteikumus, kuri ir spēkā vienmēr, dažas paliekošas pozīcijas baznīcā, atkal un atkal nostiprinot savu pārlicību par tām. Turpmākajam izklāstam nav nekādu citu mērķu, tas nav sniegts ar nodomu nest kādas jaunas atziņas, bet vienīgi tādēļ, lai atsauktu atmiņā spēkā esošo.

Kas darīja un dara baznīcu par baznīcu

Sešpadsmitajā gadsimtā luterāņi sevi saprata kā vienas svētas, katoliskas un apustuliskas baznīcas locekļus, kas, protams, atradās bēdīgā, nožēlojamā stāvoklī. Lai šī baznīca atkal tiktu uzcelta un turētos pie Evaņģēlija, bija nepieciešams mācīties no baznīcas vēstures, proti, no tā, kādas kļūdas, kādi maldu ceļi, trūkumi, pārpratumi un sagrozīti uzskati pagātnē bija radušies un ielavījušies baznīcā – tieši tālab, lai spētu no tā visa izvairīties, koriģēt to un saglabāt modrību, lai baznīca no jauna neaizklīstu tādos maldu ceļos. Vienlaikus vajadzēja mācīties un uztvert visu labo, ko Dieva Gars bija paveicis baznīcā un ar baznīcas starpniecību; jo pagātnē nebija tikai tumšs bezdibenis. Tā luteriskā reformācija ar prieku pārņēma un mantoja Svēto Rakstu mācības skaidrošanu un attīstīšanu senās baznīcas kristoloģiskajā dogmā.

Nav iedomājams, ka Nīkajas ticības apliecība un Apustuļu ticības apliecība varētu pazust no luteriskās baznīcas un tikt aizstātas ar citām. Līdz ar senbaznīcas tēviem mēs apliecinām Dieva Trīsvienību – nevis kā papildinājumu tam, ko māca Raksti, bet drīzāk kā šīs Rakstu mācības kopsavilkumu. Mēs apliecinām Kristu ar abām Viņa dabām – kā Dieva Dēlu un Marijas Dēlu. Tāpat luteriskie kristieši no senbaznīcas pārmantoja arī savu dievkalpojumu un liturģiju. Viņi attīrīja šo dievkalpojumu no tām daļām, kuras aptumšoja vai pakļāva svešām ietekmēm ticības centru. Taču būtībā tas ir palicis tas pats senās baznīcas

dievkalpojums, kurā tādā pašā veidā tika pielūgts trīsvienīgais Dievs un saņemtas Viņa dāvanas.

Tieši tāpēc, ka luteriskie kristieši nav nošķirušies no senās baznīcas, nav nodibinājuši jaunu baznīcu, viņiem jāuztver nopietni šīs baznīcas apliecība, ar kuru apliecinām savu piederību vienai, svētai, katoliskai un apustuliskai baznīcai. Mēs pamatoti runājam par reformāciju 16. gadsimtā, par kuru esam pateicīgi Luteram un viņa līdzbiedriem reformatoriem, bet nerunājam par revolūciju, kas sarauj saikni ar pagātnes mantojumu un uzceļ jaunu baznīcu. Luteriskie kristieši stāv uz senās baznīcas dogmas pamata un saprot luterisko baznīcu kā senās baznīcas un apustuļu baznīcas turpinājumu.

Svēto draudzi (kā sacīts Apustuļu ticības apliecībā) ir pametuši ne tie, kuri turas pie luteriskās ticības apliecības, bet drīzāk gan tie, kuri ļāvuši sevi sagūstīt maldos un aklamā mācībā. Verners Ēlerts ir runājis par “fundamentālu faktu, ka luteriskā baznīca kā tāda uzskatāma par atbildīgu tikai vienā vienīgā šķelšanās gadījumā. Tā ir nošķiršanās no Romas. Ja šodien mums tas jānožēlo kā grēks, tad varam to darīt vienīgi ar priekšnoteikumu, ka pasludinām reformāciju par grēku”. Un turpinājumā viņš raksta: “Savukārt prezbiteriāņu, kongregacionālistu, draugu², mācekļu, veinbrenneriāņu³, oterbeiniešu⁴ un citu novirzienu nošķiršanos luteriskā baznīca kā tāda nevar nožēlot kā savu grēku, jo tie visi ir izauguši uz tāda pamata, kas nav mūsu.”⁵

Luteriskās ticības centrā atrodas apliecība, ka “Jēzus Kristus, patiess Dievs, no Tēva dzimis mūžībā, un arī patiess Cilvēks, no Jaunavas Marijas dzimis, ir mans Kungs, kas mani, pazudušu un pazudinātu cilvēku, ir atpestījis, atpircis..”⁶ Šajā izteikumā ietverta senās baznīcas apliecība par to, ko Svētie Raksti mums

2 Jeb kvēkeru kustība, kura radās 17. gs. Anglijā. Pilnais nosaukums: Draugu reliģiskā biedrība (teol. red.).

3 *Friedrich Weinbrenner* (1766–1826), vācu arhitekts.

4 *Philip William Otterbein* (1726–1813), vācu–amerikāņu sludinātājs, Apvienotās Kristus brāļu baznīcas līdzdibinātājs.

5 Werner Elert: *Die Botschaft des VII Artikels der Augsburgischer Konfession*, in: *Ecclesia Militans. Drei Kapitel von der Kirche und ihrer Verfassung*. Leipzig 1933, S. 8 f.

6 *Kleiner Katechismus, Der Glaube*, § 4, S. 51f. Skat. VG, 335. lpp.

māca par Kristu; vienlaikus tā ir arī apliecība par mūsu grēcīgumu un nepieciešamību pēc pestīšanas. Senās baznīcas apliecība par Kristu nepaliek tikai kā izolēts izteikums par Kristus divām dabām – tiek uztverta šī izteikuma nozīme pazudušajam cilvēkam. Abi ir kopā – Kristus un cilvēks, kura pestīšanas labā Kristus ir sūtīts. Inkarnācija notiek cilvēka glābšanas labā; inkarnācija un pestīšana ir viena un tā paša pestīšanas darba divas puses, un tās nekad nav šķiramas viena no otras.

Par Kristus kalpošanas amatu

Ja raugāties uz Kristu abās Viņa dabās – kā uz patiesu Dievu un patiesu Cilvēku – un atzīstam Viņu kā Pestītāju, tas nozīmē, ka mūsu acu priekšā ir pestīšanas darbs, ko Viņš paveicis mūsu labā, *satisfactio vicaria* – tā ir kalpošana, kuru Viņš paveic: “.. Cilvēka Dēls nav nācis, lai Viņam kalpotu, bet ka Viņš kalpotu un atdotu Savu dzīvību kā atpirkšanas maksu par daudziem” (Mt 20:28).

Mums labi zināmais latīņu vārds *ministerium*, kas tiek attiecināts uz garīgo amatu baznīcā, attiecas uz Rakstu izteikumiem, kur, līdzīgi šim, runāts par Kristus kalpošanu. Šī Kristus kalpošana, proti, ka Viņš kalpo Savai baznīcai, Savai tautai, Saviem mācekļiem, upurēdams Savu dzīvību viņu labā, turpinās cauri gadsimtiem un nebeidzas, kamēr vien ir cilvēki, kuriem vajadzīga glābšana un pestīšana. Te ir runa par Dieva lielo žēlastības dāvanu mums, par mūsu pestīšanas reālo pamatu. Luteriskajiem kristiešiem ir stingra pārlicība, ka vienīgi Kristus un Viņa upuris pie krusta glābj mūs no pazušanas un sniedz mums mūžīgo dzīvību.

Pārlicību par šo pestīšanu iegūstam ticībā. Ticība tiek saprasta kā līdzeklis, ar kuru satveram pestīšanu un turamies pie Pestītāja. Ticība ir līdzīga ubaga rokai, kas pastiepta pēc viņam domātās dāvanas, vai arī apustuļa Pētera rokai, kas bija pastiepta pēc Kristus rokas, kad Pēteris sāka grīmt Ģenecaretēs ezera ūdeņos: “Kungs, palīdzi man!” (Mt 14:30). Tātad ticība nav tāda kvalitāte, kas cil-

vēkā ielikta jau no dabas, kuru mums vajadzētu tikai attīstīt un parādīt Dieva priekšā, bet tikai un vienīgi Svētā Gara dāvana, kas cilvēkā tiek ielikta no ārienes, dāvājot to ar žēlastības līdzekļu, tas ir, vārda un sakramenta, palīdzību.

Kristus vietnieciskā gandarīšana un ticība, ar kuru pieķeramies Kristum, ir pamats, uz kura balstīta mūsu pestīšana. Tā nav mūsu pestīšana tādā ziņā, ka daļēji tā nāktu no mums pašiem, bet ir mūsu pestīšana tāpēc, ka mēs tiekam ar to apdāvināti; tas notiek nepelnīti. Luteriskie kristieši balstās *sola fide* (tikai ar ticību iemantotajā pestīšanā), bet *sola fide* ir nedalāmi saistīts ar *sola gratia* un *propter Christum* – Kristus dēļ.

Svētais amats baznīcā

Par ticību, kas satver pestīšanu, 1530. gada Augsburgas apliecības 5. artikulā sniegts izšķiroši svarīgs skaidrojums: “Lai mēs iemantotu šādu ticību (proti, “ka ticam: Kristus ir cietis mūsu labā, un Viņa dēļ mums tiek piedoti grēki, dāvāta taisnība un mūžīgā dzīvība”, 4. artikuls), Dievs ir iedibinājis sludināšanas amatu, devis Evaņģēliju un sakramentus” (jeb, citējot apliecības tekstu latīniski: “*institutum est ministerium docendi evangelii et porrigendi sacramenta*”).⁷

Ar “šādu ticību” nav domāta patvaļīgi izraudzīta ticība, kura vērsta uz kaut ko tādu, ko mēs paši izvēlamies. Te runāts vienīgi par ticību, kura vērsta uz Kristu un Viņa pestīšanas darbu. Šāda ticība tiek radīta ar Evaņģēlija pasludinājumu un sakramentu sniegšanu jeb izdalīšanu. Un to paveic tie, kas ir ordinēti un aicināti šai kalpošanai kā mācītāji, kā draudzes gani. Tādā veidā ir savstarpēji saistīta glābjošā ticība un kalpošana baznīcas amatā. Pirmā ir atkarīga no otrās. Ja neeksistētu draudzes ganu kalpošanas amats, tad normālos apstākļos nevarētu tikt modināta un saņemta glābjošā ticība.

⁷ Augsburgische Konfession, Art. 5, BLSK S. 58. Burtiskā tulkojumā latīņu teksts skan šādi: “. ir iedibināts Evaņģēlija sludināšanas un sakramenta izdalīšanas amats.”

Šāds izteikums Augsburgas apliecībā lietots pilnīgi apzināti. Teikums, kas sākas ar vārdiem “Lai mēs iemantotu šādu ticību”, netiek turpināts, piemēram, ar tādu tēzi kā “Dievs mums ir devis Bībeli” vai tamlīdzīgi, bet tieši ar norādi uz garīgā amata iedibināšanu – “*ministerium docendi evangelii et porrigendi sacramenta*”. Ja no tā gribētu izdarīt secinājumu par Svēto Rakstu pakārtotu nozīmi – tas pavisam noteikti būtu maldu ceļš. Reformatoriem Svētie Raksti ir un paliek Dieva Gara dotais un piepildītais vārds.

Visbeidzot – mūsu glābšanas labā var tikt sludināts vienīgi Evaņģēlijs, un tam ir jātiek sludinātam, bet Evaņģēlijs ir atrodams tikai Svētajos Rakstos. Taču Kristus grib uzrunāt Savu tautu ar vēstnieku mutēm, ar autorizētu vietnieku starpniecību, kurus Viņš pats ir sūtījis un pilnvarojis. Vēstij un vēstnesim jābūt kopā – apustulim un viņa uzdevumam, vēstniekam un tam, kas viņam paveicams. Tīri funkcionāla amata izpratne (tikai uzdevuma izpilde, proti, Evaņģēlija sludināšana kā tāda, bet ne Kristus aicināti un autorizēti amata nesēji, kuri pēc izvēles būtu nomaināmi) ir nebibliska, un tā ir kļūda. Šīs abas puses nav pretstatāmas viena otrai. Kristus ir un paliek baznīcas vienīgais Kungs; Viņš ir klātesošs un darbojas baznīcā tieši ar Viņa iedibinātā amata un šajā amatā ordinētā kalpotāja palīdzību.

Ja runājam par Evaņģēlija sludināšanu, kas ir kalpotāja uzdevums un pienākums, kalpojot baznīcas amatā, tad Evaņģēlijs šeit domāts vārda plašākajā nozīmē, tas ir, pasludinājums, neatsakoties no Dieva bauslības sludināšanas. Jo bauslība un tikai bauslība mums māca atzīt grēku un atklāj mūsu nožēlojamo, bezcerīgo stāvokli Dieva priekšā. “Nav neviena taisna, it neviena” – “jo bauslība dod – grēka atziņu” (Rm 3:10, 20). Taču tieši Evaņģēlija pasludinājums, nevis bauslības sprediķis dara sludināšanas amatu par kalpošanu, kas proklamē pasaulē Kristu kā Glābēju. Ne ar bauslības palīdzību Kristus vēstnieki ved Kungu pie Viņa tautas, bet gan ar Evaņģēliju tiešajā, šaurākajā nozīmē, proti, ar mierinošo vēsti par Kristus vietniecisko gandarīšanu par mums, mūsu vietā. “Jo Dievs bija Kristū un salīdzināja pasauli ar Sevi, tiem viņu grēkus nepielīdzinādams, un ir mūsu starpā licis

salīdzināšanas vārdu. Tā mēs nākam, Kristus sūtīti, un pamācām, it kā Dievs runātu caur mums. Mēs lūdzam Kristus Vārdā: ļaujieties salīdzināties ar Dievu!” saka Sv. Pāvils (2Kor 5:19–20).

Ar šiem vārdiem apustulis lieliski ir saņēmis kopā Evaņģēlija pasludinājuma saturu tādā veidā, kā tas tiek pasniegts ar Dieva iedibinātā baznīcas amata palīdzību. Samierināšanu, ko Dievs paveicis, ir nepieciešams sludināt un nest tautai. Ja šis saturs tiek pazaudēts vai aizstāts ar citu vēsti, tad vairs nevaram runāt par kristīgu pasludinājumu (luteriskās reformācijas izpratnē).

Šis uzdevums – būt vēstniekam Kristus vietā, kā Viņa kalpotājam runāt un rīkoties Viņa Vārdā – tas nevienu neizceļ un nepaceļ pāri tiem, pie kuriem viņš ir sūtīts. Kristus kalpotājs nav ne par grasi labāks par tiem, pie kuriem viņš ir sūtīts. Arī viņam – ne mazāk kā viņiem – ir vajadzīga piedošana un Pestītājs. Drīzāk gan šim uzdevumam – pildīt amatu Kristus vietā, sludināt un sniegt sakramentus *vice et loco Christi*⁸ – vajadzētu darīt viņu pazemīgu. Jo kurš gan būtu cienīgs būt šāda Kunga kalpotājs?

Ne tikai sludināšanas (sprediķošanas) amats vien

Vācu jēdziens “*Predigtamt*” (sprediķošanas amats) var kļūt par iemeslu pārpratumiem – itin kā runa būtu tikai par sprediķošanu, proti, par Svēto Rakstu skaidrošanu un lietošanu tādā veidā, kā tā notiek, sludinot no kanceles. Augsburgas apliecībā runāts diferencētāk un paturēti redzeslokā divi šī amata aspekti, proti, (mutiskais) pasludinājums un sakramentu pārvaldīšana. Abi šie aspekti ir kopā un ir uzticēti vienam un tam pašam kalpošanas amatam. Jo, kur sakramenti tiek sniegti atbilstoši tam, kā tie iedibināti, tur *eo ipso* notiek Evaņģēlija sludināšana (sal. 1Kor 11:26).

Arī tad – kā tas šodien bieži vien novērojams –, ja mutiskais pasludinājums tālu atkāpjas no Evaņģēlija, tajās baznīcās, kuras nokļuvušas maldu mācību ietekmē, Evaņģēlijs joprojām nav pilnīgi

⁸ Šis apzīmējums “*vice et loco Christi*” (pārstāvēt Kristu, Viņa vietā) atrodams Apologie 7, Art. 7, § 28, BSLK, S. 240. Skat. VG, 147. lpp.

apklusis. Lasījums un Mūsu Tēvs lūgšanā, visos korāļos un daudzās liturģijas daļās Evaņģēlijs joprojām dzīvo un ir uztverams, bet visvairāk tas ir jaušams sakramentos. “Par jums dota... Izlietas jūsu grēku piedošanai...” – tā ir Evaņģēlija balss. Tas ir Evaņģēlija apsolījums. Kur šis patiesais Evaņģēlijs tiek noniecināts un pazaudēts, tur, kā likums, nepaiet ilgs laiks, līdz arī mutiskais Evaņģēlija pasludinājums panīkst un pārvēršas bauslībā⁹. Kur misionārisks pasludinājums nekrīstīgu cilvēku vidū aprobežojas tikai ar vārdu vien un vairs neved pie Kristības un Altāra Sakramenta, tur netiek celta baznīca, bet labākajā gadījumā – biedrības tipa veidojums, līdzīgi domājošu cilvēku klubs, kas paredzēts kristīgu vērtību kopšanai. Taču tas nav tas, ko Kristum bija nodoms paveikt ar Viņa kalpošanu un ar to cilvēku palīdzību, kurus Viņš aicina Savā kalpošanā. Tas nav tas, kam jānotiek ar Viņa tautu, kuru Viņš grib uzņemt Savā miesā, baznīcā.

Luteriskie kristieši stingri turas pie šāda uzskata: Dievs ir iedibinājis abus – Viņa Evaņģēlija (mutisko) pasludinājumu un sakramentu sniegšanu (izdalīšanu). Sakramenti nav pasludinājuma dublikāts, bez kura var iztikt, tā nav piedeva vai pielikums Dieva vārdam, lai gan tāda izpratne ir plaši izplatīta protestantismā un balstīta kļūdainā interpretācijā par sakramenta skaidrojumu kā *verbum visibile*, atsaucoties uz svēto Augustīnu. No tā – protams, ne jau Augustīna izpratnē! – var atvasināt domas, itin kā sakraments būtu tikai vārda atklāsmes forma (kura nav nepieciešama), jā, itin kā ar (mutisko vai rakstisko) vārdu jau būtu dots viss, kas tiek sniegts arī sakramentā, tādēļ sakramentam neesot būtiskas nozīmes un tas esot kas tāds, no kā pieļaujams atteikties – ja arī ne gluži lieks. Ne no Svētajiem Rakstiem, nedz arī no apliecībām to nevaram secināt. Katrā ziņā pareizi ir tas, ka sakraments nekad nevar būt bez Dieva vārda, ar kuru tas ir ticis un arvien no jauna tiek iedibināts (iestādīts). Bez iestādīšanas vārdu lietojuma mēs nevaram kristīt, nevaram izdalīt Kristus miesu un asinis, nedz arī apsolīt grēku piedošanu.

⁹ Sal. par šo tēmu joprojām aktuālo Manfred Josuttis pētījumu *Gesetzlichkeit in der Predigt der Gegenwart*, Minhene, 1966.

Katrā gadījumā mandāts, kas ir dots baznīcas amatam, ietver ne tikai uzdevumu sludināt un pamācīt Dieva Vārdā, bet tas vienmēr ir arī uzdevums kristīt, svinēt eiharistiju un pildīt atslēgu amatu svētajā absolūcijā. Jo Dievs ir radījis daudzus ceļus, lai dāvātu mums Evaņģēliju.¹⁰ Savukārt mums neklājas ierobežot Viņa doto mandātu un reducēt to, attiecinot tikai uz sprediķošanu.

Amats, kas dara Kristus darbu

Ar baznīcā iedibinātā amata palīdzību, kam uzticēti žēlastības līdzekļi, pats Kristus pastāvīgi pilda Savu amatu – glābj pazudušos cilvēkus. Paša Kristus kalpošanā ir redzams mūsu pestīšanas dabīgais cēlonis, savukārt tajā kalpošanas amatā, kuru pilda Kristus vēstnieki, redzams pestīšanas instrumentālais cēlonis. Te Kristus kalpotājiem tiek uzlikta ārkārtēja atbildība. Jo, izmantodams šos Savus kalpotājus pestīšanas izplatīšanai, Kristus grib vadīt Savu baznīcu, parādīdams Sevi kā Kungs, kā visu ķēniņu Ķēniņš un ieliedams sirdīs Savu Svēto Garu. Tā Viņš grib radīt ticību, piešķirt grēku piedošanu, dāvāt dzīvību un svētlaimi.

Taču šajā pasaulē Kristus ķēnišķība ir un paliek apslēpta cilvēku acīm, kaut arī tā pastāv un darbojas ar Viņa baznīcas pasludinājuma un mācības, tāpat arī ar sakramentu palīdzību. Dievu mēs varam atzīt tikai kā *Deus incarnatus* – jo, ja neuzlūkojam Kristu, Viņš mums ir un paliek apslēptais Dievs, kuru nekad nespēsīm pareizi saprast – un Viņš mums tuvojas Savā kalpa veidolā; tāpat arī Svētā Gara darbība mums paliek apslēpta, ja to neatrodam un nesastopam ārējos žēlastības līdzekļos, vārdā un sakramentos. Bet, kur tie tiek īstenoti, tur Kristus ir Tas, kurš ar šo žēlastības līdzekļu starpniecību darbojas mūsu vidū. Tam mums ir jātic, tas ir jāmāca un jāaplicina – tagad, 21. gadsimtā, gluži tāpat, kā tas tika darīts 20., 16. vai 1. gadsimtā.

Garīgais amats savas būtības un uzdevuma dēļ nepieļauj citādu izpratni kā vien tādu, ka šī amata nesēji ir kalpotāji Dieva tautā.

¹⁰ Sal. VG, Šmalkaldes artikuli, 296. lpp.

Viņi paši kā personas nevar pretendēt ne uz kādu īpašu vērtību, autoritāti vai rangu. Kristus, viņu Kungs, ir viss un pāri visam. Tā kā Viņš apsola būt ar Saviem kalpotājiem, izmantot viņus, uzticēdams viņiem uzdevumu kalpot un palikt Viņa vietā, tad tiek novērsts jebkāds pesimisms, visas šaubas un neticība attiecībā uz Viņa baznīcas nākotni; jo Viņš pats ceļ šo baznīcu, Viņš pats aicina grēciniekus iemantot pestīšanu. Cilvēki visās šajās norisēs ir tikai darbarīki.

*“Nam ministerium verbi habet mandatum Dei et habet magnificas promissiones .. Verbum meum .. non revertetur ad me vacuu, sed faciet, quaecunqve volui .. Ac prodest, quantum fieri potest, ornare ministerium verbi omni genere laudis adversus fanaticos homines, qui somniant spiritum sanctum non per verbum, sed propter suas quasdam praeparationes.”*¹¹

Tāda ir luteriskās baznīcas apliecība. To nepieciešams skaidrot. To vajag īstenot – vienkārši tādējādi, ka Kristus kalpotāji dara to, kas viņiem uzdots.

¹¹ “Jo kalpošanai ar vārdu ir dota Dieva pavēle un brīnišķīgi apsolījumi .. “Vārds, kas iziet no Manas mutes, neatgriezies pie Manis tukšā, bet paveiks to, ko Es gribu” .. un ir noderīgi, cik vien iespējams, slavēt kalpošanu ar vārdu visos veidos – pret fanātiķiem, kuri izsapņojuši, ka Svētais Gars netiekot dots ar vārdu, bet gan viņu pašu sagatavošanās darbu dēļ ..”; Apologie, Art. 13, § 11.13, BSLK S. 293 f.; vācu tulkojums: Unser Glaube, Die Bekenntnisschriften der evang.-luth. Kirche, hg. v. Lutherischen Kirchenamt, baerbeitet v. Horst Georg Pöhlmann, Gütersloh 1986, S. 318. Skat. arī VG, 191. lpp.

*Jus reformandi, jus ordinandi*¹

Ko nozīmē runāt par tiesībām baznīcā eklesioloģisku pārdomu ietvaros, izmantojot šādu divkāršu apzīmējumu – *jus reformandi, jus ordinandi*? Kas ir domāts ar tiesībām reformēt un ordinēt? Kur meklējamas šo tiesību saknes, no kurienes tās nāk? Ar kādiem līdzekļiem šīs tiesības īstenojamas? Kas tās īsteno? Kas vai kurš nosaka, kādos gadījumos šīs tiesības ir vai nav spēkā? Kur ir šo tiesību robežas? Te atklājas vesels jautājumu spektrs. Protams, ne visi šie jautājumi var tikt iztirzāti un atbildēti priekšlasījuma ietvaros.

Jus reformandi et ordinandi 16. gadsimtā

Vispirms *jus reformandi* tiesākajā, stingrākajā izpratnē apzīmē 1555. gadā ar Augsburgas reliģijas miera līgumu Viduseiropas teritoriju firstiem piešķirto privilēģiju noteikt savu valdījumu apgabalu konfesionālo piederību un atbilstoši savam lēmumam to arī mainīt. Ar *jus reformandi* tika leģitimēta vēlāko zemju baznīcu (*Landeskirchen*) konfesionālā piederība, taču neatsakoties no tiesiskās situācijas punkta, kas paredzēja, ka luterāņi un pāvesta sekotāji joprojām piederēja vienai baznīcai, tādēļ konfesiju strīds bija uzskatāms tikai par neatrisinātu mācības konfliktu vienas baznīcas iekšienē.

Ar jēdzienu “*jus ordinandi*” domātas baznīcas tiesības norīkot autorizētus kalpotājus, tas ir, mācītājus un bīskapus. Šīs tiesības tradicionāli ir bijušas nodotas bīskapiem, lai gan atsevišķos

¹ Priekšlasījums Ziemeļeiropas Lutera Akadēmijas (NELA) simpozijā “*Ecclesia militans et triumphans*” 2003. gada 14.–17. augustā Hanko, Somijā.

gadījumos jau pirmsreformācijas laikā par derīgiem ordinatoriem tikušas atzītas arī citas amatpersonas, ne tikai bīskapi.

Plašākā nozīmē ar *jus reformandi* un *jus ordinandi* var būt domāts kas vairāk, proti, *potestas ecclesiastica*. Šo jēdzienu atrodam Augsburgas apliecības 28. artikula virsrakstā, kas vācu tekstā ir šāds: “Par bīskapu varu”. Tādā gadījumā domāta baznīcas pārvalde, baznīcas vadība vispār.² Turpmāk mēs runāsim par *jus reformandi et ordinandi* šādā paplašinātā izpratnē.

Baznīcas tiesības un eklesioloģija

Te mums jau pašā sākumā jāpatur prātā, ka baznīcas tiesību izpratne vispār un to pretenzijas uz autoritāti nav nošķiramas no izpratnes par baznīcu, tas ir, no eklesioloģijas. Piemēram, ja baznīcu uzlūkojam tikai kā socioloģisku lielumu – izejot no cilvēku brīvprātīga lēmuma pulcēties kopīgai reliģisku darbību veikšanai, tātad kā kaut ko biedrībai līdzīgu, kā reliģijas partiju vai reliģijas apvienību, kā baznīcu saprata apgaismībā (un vēlāk ar zināmām korekcijām arī Šleiermahers) un kā arī sekulārie valsts likumi mūsdienās vispārināti definē baznīcu – tad, gluži dabiski, visas baznīcas tiesības arī ir tikai tiesības šo grupējumu, šo apvienību ietvaros, tātad tikai cilvēktiesības.

Savukārt tad, ja baznīcai tiek atvēlēts vēl kas cits, proti, patstāvīga garīgā puse, taču baznīcas jēdziens tiek sašķelts jeb sadalīts (piemēram, atbilstoši shēmai redzamais / neredzamais, institucionālais / garīgais, satversmes baznīca / Gara baznīca), tad itin drīz varam nonākt pie atziņas, ka baznīcas tiesības kļūst par socioloģisku papildinājumu baznīcai, kas ir pretrunā ar baznīcas būtību, un tādā gadījumā baznīcas tiesības zaudē savu teoloģisko legitimitāti. Turpretī tad, ja baznīca tiek atzīta par Kristus iedibinājumu, proti, divos aspektos – no vienas puses, kā Kristus miesa (un kā tāda aptverama vienīgi ticībai), no otras puses, kā pasaulē iedibināta institūcija (un kā tāda salīdzināma ar socioloģisku

² BSLK, S. 120. Skat. VG, 49. lpp., kur 28. artikula virsraksts ir “Par baznīcas varu”.

korporāciju), taču abi šie aspekti nav nošķirami viens no otra –, tad arī baznīcas tiesības ir uzlūkojamas kā tādas, kuras sakņojas Dieva iedibinājumā un ir atbilstošas Dieva gribai, jo celtas uz *jus divinum*, Dieva iedibinātas normas pamata. Šo normu nepieciešams izvērst un lietot.

Uzskatu par savu pienākumu apstiprināt pēdējo no trijām šeit ieskicētajām iespējām, tas ir, atzīstu, ka aiz konkrētajām baznīcas tiesībām stāv *jus divinum* – Dieva gribas pasludinājums un Dieva iedibinājums, kam jātiek izmantotam konkrētajās baznīcas tiesībās. Tādā veidā gan nekādā ziņā par nemainīgu *jus divinum* netiek pasludinātas visas spēkā esošās baznīcas tiesības, gluži otrādi – tām visām ir nepieciešama pārbaude un leģitimizācija ar *jus divinum* normu.

Baznīcas tiesību nozīmi uzsver Selestīna I tēze, ar kuru viņš 429. gadā norādīja Apūlijas un Kalbrijas bīskapiem: “*Nulli sacerdotum suos licet canones ignorare*” – nevienam priesterim nav atļauts ignorēt baznīcas tiesību noteikumus (kanonus), nedz tos nezināt.³ Ikvienam garīdzniekam jābūt tajos kompetentam, un ir labi, ka šis kongress pievēršas arī baznīcas tiesību aspektam eklesioloģijā.

Luters un baznīcas tiesības

Kad 1520. gada 10. decembrī Mārtiņš Luters Vitenbergas baznīcas priekšā iemeta ugunī *Corpus juris canonici* grāmatas (līdz ar pāvesta izraidījuma draudu bullu), šķīta, ka iepriekš citētā tēze ir izmesta pār bortu un no Lutera puses visas baznīcas tiesības saņēmušas atraidījumu. Kopš tā laika stūrgalvīgi tiek aizstāvēts uzskats, ka baznīcas tiesības pašā būtībā ir svešas luteriskajai baznīcai. Taču tas tā nav! Jo, no vienas puses, Luters ar šo savu soli bija gribējis tikai reaģēt uz paziņojumu par viņa rakstu sadedzināšanu Leipciģā; no otras puses, viņš šai norisei sniedza sava veida kristoloģisku pamatojumu: “Tā kā tu esi apbēdinājis Tā Kunga Svēto (un ar to domāts Kristus!), tad lai tevi saplosa

³ Sal. Hubert Mordek: *Kirchenrecht und Reform in Frankreich* (BSQMA 1), Berlin 1975, S. 1.

mūžīga uguns!” – šādi Luters brīvi citēja Mk 1:24 un Apd 2:27, iesviezdams ugunī pāvesta tiesiskos noteikumus.⁴

Šādā veidā Luters Kristu kā vienīgo autoritāti pretstatīja pāvesta autoritātei. Turpmāk viņš atkal un atkal pretstatīja senākas tiesības jaunākām, koncilu lēmumus – pāvesta dekrētiem, cīnoties par *jus divinum* uzvaru pār *jus humanum*. Te nekādā ziņā nevaram noliegt arī to, ka Luters izturējās skeptiski pret juristiem un kanonistiem, no kuriem viņš daudz laba negaidīja. Tikpat skeptisks viņš bija arī pret baznīcas tiesiskošanu, kas draudēja nomākt Evaņģēliju. Pārpārēm bagātīgajā kanonu pieplūdumā viņš arvien sajuta šādu noteikumu radniecību ar darbu taisnību, virzību uz to.

Tomēr tas, kas notika 1520. gadā Vitenbergā, nekādā ziņā ne-noveda pie totāla tiesiskās kontinuitātes pārrāvuma ar kanoniskajās tiesībās fiksēto tiesisko situāciju. Drīzāk gan ir redzams, ka pavisam nopietni domāta ir bijusi reformatoru atkārtoti un dažādos veidos formulētā vēlme tomēr paturēt un saglabāt tradicionālo kārtību, ritus, tradīcijas, *leges gradus*, noteikumus un tiesības, ja vien tās nav pretrunā ar Evaņģēliju, tas ir, ja šīs lietas netiek saprastas tā, ka, tās ievērojot, iemantojama žēlastība. Gluži pretēji – tās visas kalpo tikai “*propter bonum ordinem in ecclesia et propter tranquillitatem*”.⁵ Tāpēc bīskapi nedrīkst ieviest kārtību vai noteikumus, par kuriem cilvēki tic, ka ar to palīdzību ir iemantojama taisnība vai arī ka tie ir nepieciešami attaisnošanai. Tas ir apustuļu norādījums, ka baznīcā jāpaliek šai brīvībai – “*ne iudicentur ulli cultus legis aut traditionum necessarii esse*”.⁶ Šī brīvība – kā rezumēts Apoloģijā – nedrīkst tikt ļaunprātīgi izmantota, lai “ierastajos rituālos kaut kas tiktu mainīts bez pamatota iemesla. Vienprātības veicināšanas labā senie paradumi ir jāpaglabā” (“*neve sine probabili causa mutetur aliquid in usitatis ritibus, sed ut propter alendam concordiam serventur veteres mores*”).⁷

4 Citēts pēc Friedrich Gogarten: *Luthers Theologie*, Tübingen 1967, S. 215.

5 Apoloģie, Art. 15, § 14, BSLK S. 299. Skat. VG, 196. lpp.

6 A. a. O. Art. 15, § 32, BSLK S. 303. Skat. VG, 199. lpp.

7 A. a. O. Art. 15, § 51, S. 307; vācu tulkojums no Unser Glaube, Die Bekenntnisschriften der evang.-luth. Kirche, hg. v. Lutherischen Kirchenamt, bearbeitet v. Horst Pöhlmann, Gütersloh 1986, S. 334. Skat. VG, 202. lpp.

Jus divinum, jus humanum

Tiesības baznīcā nerada pestīšanu, bet drīzāk kalpo pestīšanas vēstij un tās izplatīšanai. Citiem vārdiem sakot, šīm tiesībām ir diakoniska funkcija. Tās orientētas uz baznīcas specifiskajiem uzdevumiem, kuru pastāvīgu ievērošanu un pildīšanu tās nodrošina un īsteno. Bez viennozīmīgas jurisdikcijas paliktu neskaidri un strīdīgi jautājumi par to, kāds dievkalpojums ir atbilstošs Raks-
tiem un ticības apliecībai, kuri amata pildītāji ir iesvētīti atbilstošā veidā utt.

Šīs konkrētās tiesības – *jus ecclesiasticum* – tomēr nav vērtējamas kā konstitutīvs baznīcas pašapziņas elements. Tās pastāv ne pašas sevis dēļ, bet baznīcas konsensus dēļ, vienprātības, miera, kārtības dēļ, neatkarības dēļ no baznīcai svešas varas (piemēram, no valsts varas), lai tādējādi nodrošinātu iespēju pildīt pašas baznīcas īstos, tiešos uzdevumus.

Šīs konkrēti formulētās baznīcas tiesības – *jus ecclesiasticum* – arvien paliek piesaistītas *jus divinum* normai, kas sniegta pašā Dieva vārdā. Luters paskaidro: “*Sacra .. Scriptura .. que est proprie ius divinum.*”⁸ Šī norma, kas baznīcas apliecībās tiek turpināta kā pareizs Rakstu skaidrojums, ir “*norma normata*”, un tā nekad nedrīkst tikt pakļauta nekādām citām, augstākām tiesiskām normām.

Taču vienlaikus šai normai – *jus divinum* – ir nepieciešama pastāvīga konkretizēšana atbilstoši esošajai situācijai, un tas ir baznīcas likumdevēju uzdevums. Šajā konkretizēšanā baznīcas tiesības ir vēsturiski nosacītas, tas ir, būtiski maināmas, pārveidojamas un vienmēr pakļautas faktiskām izmaiņām. Un tomēr šīm konkretizētajām, atvasinātajām tiesībām ir jāpaliek saskaņā ar normu, proti, *jus divinum*. Pārdomājot Kristus darbus, gribu un iedibinājumu, konkrētajām baznīcas tiesībām vajadzīgi arvien jauni pielāgojumi un pārveidojumi.

Mēs runājam par *jus reformandi* un *jus ordinandi*, kā to nosaka mūsu tēmas nostādne. Un te atklājas – kā tikko izklāstīts –, ka

⁸ Leipziger Disputation zwischen Johannes Eck und Martin Luther 1519, WA 2, S. 279, Z. 23 f.

šīm tiesībām pašām ir vajadzīgas reformas. Bet, pirms turpinām aplūkot *jus reformandi* un *jus ordinandi*, mums vēlreiz jānorāda uz visu baznīcā spēkā esošo tiesību pamatu. Un šis pamats ir tāds, ka pats Dievs iedibina mandātus, kārtību un norādījumus (kā, piemēram, uzdevumu kristīt, svinēt Vakarēdienu, sniegt absolūciju, tāpat dod misijas uzdevumu un baznīcas amatu) un tādējādi parāda pats Sevi kā Dievs, kas “nav nekārtības [*akatastasis*], bet miera Dievs”; tāpēc baznīcā visam jānotiek “pieklājīgi un kārtīgi [κατὰ τάξιν]” (1Kor 14:33, 40).

Šīm baznīcas tiesību pozitīvajam pamatojumam pievienojas arī negatīvais: kā institūcija, kas atrodas pasaulē, arī baznīca – proti, tās locekļi, – ir līdzdalīga cilvēku grēcīgumā un kļūdu pieļaušanā; tikai tā nav baznīcas īstā būtība. Šī cilvēku – arī kristiešu! – kļūdīguma un grēcīguma dēļ ir vajadzīga baznīcas uzdevuma apstiprināšana un nostiprināšana ar baznīcas tiesību palīdzību.

Atsevišķi *jus ecclesiasticum* lēmumi adaptē *jus divinum* normu konkrētajai situācijai, atsaucot to atmiņā un izmantojot. Taču te ik reizi jāpārbauda, vai joprojām saglabājas un pastāv saskaņa ar Evaņģēlija pamatnormu. Tādējādi *jus ecclesiasticum* ir un paliek pakļautas un pakārtotas *jus divinum*, seko tām kā *jus humanum*. Nekas cits nav tik postošs kā situācija, kad šādas *jus humanum* baznīcā tiek pasludinātas par nemainīgām *jus divinum*. Ir nepieciešams izšķirt šīs divējādās tiesības, prast atšķirt vienas no otrām, kaut arī tās nav atdalāmas un nošķiramas.

Ja pievērsamies īpaši *jus reformandi* un *jus ordinandi*, tad runa ir ne tikai par šo tiesību saturu (tātad ko šajā kopsakarībā nozīmē *reformare* un *ordinare*), bet arī par šo tiesību nesējiem.

Ecclesia semper reformanda?

Tiek uzskatīts, ka, runājot par baznīcu kā tādu, kam pastāvīgi ir nepieciešamas reformas, šī ir īsti luteriska pamattēze – *ecclesia semper reformanda*. Mazāk zināms ir fakts, ka šī tēze nav izauzusi luteriskā augsnē – tās fonā ir pavisam cita veida domāšana.

Par *ecclesia semper reformanda* sākotnēji tika runāts vēlīno viduslaiku, taču pirmsreformācijas laika reformu koncilu kontekstā, bet turpmāk – galvenokārt Lejasreinas reformētajā piētismā. Nē, *semper reformanda* – tās nebija luterāņu rūpes. Tomēr 16. gadsimtā bija nepieciešams no jauna sakārtot satricinājumu pārcietušos baznīcas apstākļus.

Monarhu īstenota baznīcas pārvalde

Kā zināms, tā nenotika ar kādu vienreizēju tiesisku aktu, bet gan ar daudziem atsevišķiem lēmumiem, kurus pieņēma laicīgie valdītāji – ne kā valdītāji, monarhi, firsti, kam piešķirta laicīga vara, bet gan kā baznīcas locekļi, kas atrodas ievērojamā vietā, tā sauktie *praecipua membra ecclesiae*. Tādēļ viņi arī nesa īpašu atbildību, kas jau pirmsreformācijas laikā tiem tika uzticēta ar tā saukto *advocatio ecclesiae* – uzdevumu aizsargāt baznīcu un rūpēties par to. Tā nu laicīgie valdītāji noteica baznīcas likteni, un šāda situācija bija radusies tāpēc, ka bīskapi (vismaz Viduseiropas teritorijās) lielā mērā pretojās reformācijai. Tā reformatoriskās puses gatavība atzīt un turpināt bīskapa amatu, uzraudzību, tradicionālo struktūru un hierarhiju – ar vienu vienīgu noteikumu, proti, ka tiek paciests Evaņģēlijs, – sastapās ar tukšumu pretējā pusē.

Šo bīskapu uzraudzības funkcijas uzticēšanu monarhiem atviegloja tradicionālais, no vēlīnajiem viduslaikiem pārmantotais baznīcas pārvaldes sadalījums, kurā pārvalde un garīgie pienākumi bīskapijās bieži vien bija nošķirti. Paši bīskapi nereti aprobežojās ar savu uzdevumu administratīvo daļu, bet garīgās funkcijas deleģēja citiem (ciktāl tās netika pilnīgi atstātas novārtā). Dažas bīskapu vietas bija uzticētas tādiem vīriem, kas nekad savā dzīvē nebija tikuši iesvētīti bīskapu amatā; turklāt daļa no viņiem nebija arī iesvētīti priesteri. Varam minēt piemēru: Ķelnes arhibīskapa krēsls laikposmā no 1556. līdz 1650. gadam (tātad gandrīz 100 gadus!) nebija piederējis nevienam iesvētītam bīskapam.

Un tā bija arhibīskapija, kura palikusi pie pāvesta! Šodien ir grūti saprotams, kāpēc tolaik tas nešķīta nekas neparasts un apšaubāms.

Tādējādi monarhi nodrošināja baznīcas jauninājumu tiesisko pusi. Teologiem bija un palika uzticēta garīgā puse: baznīcas iedibinātās kārtības satura noteikšana, dievkalpojuma formas, ordinācijas īstenošana un citi uzdevumi. Vācijā šīs bīskapu funkcijas pārņēma superintendenti, kuru amatam bija bīskapa amata raksturs.⁹

Kas bija zudis līdz ar bīskapu īstenotas baznīcas pārvaldes zaudējumu, un ko sev līdzī atnesa monarhu kā “krīzes bīskapu” apstiprināšana – tas sākumā netika pamanīts. Tas, ka šādā veidā tika ievadīta baznīcas pakļaušana valstij, laicīgajai varai, dažos gadījumos bija labi redzams, taču biežāk – tikai nojaušams. Nevienā gadījumā tam netika likti šķēršļi, jo nevienu tas nesatrauca. Vairumā gadījumu monarhi taču bija dievbijīgi kristieši, baznīcas locekļi, kuri pakļāvās Dieva vārdam.

Pašiem monarhiem savu uzskatu dēļ nenāca prātā atbrīvot baznīcu no šādas laicīgas varas – pārlietu liela bija laicīgo valdītāju ieinteresētība, pārlietu kārdinošs bija un palika varas un finansiālo ieguvumu pieaugums, kas viņiem bija iekritis tieši rokās. Robežas starp valsts un baznīcas varu un jurisdikciju jau tāpat bija izplūdušas; tas, kas sākotnēji bija noticis krīzes situācijā, pats no sevis, turpmāk itin drīz tika juridiski un teoloģiski nostiprināts, izmantojot atbilstošas valsts baznīcas tiesību teorijas: vara pār baznīcu, *summus episcopos* valdniekiem tika piešķirts ne vairs tikai kā baznīcas locekļiem ar īpašu atbildību, bet ietverts viņu kā valdības galvu funkcijās. Tas notika tādēļ, ka baznīca pati sevi saprata vairs tikai kā valstī esošu apvienību, kā korporāciju, kā daļu valsts dzīves, tieši kā valsts baznīcu.

Baznīcas nošķiršana no valsts 16. gadsimtā vēl nebija iedomājama; 17. gadsimtā tāpat. Tikai līdz ar Franču revolūciju 18. gadsimta beigās tā pirmoreiz kļuva par ilgotu mērķi, jā, par ideālu. Un tikai 19. gadsimtā šīs ilgas pavisam lēnām sāka tuvināties

9 Sal. Werner Elert: Der bischöfliche Charakter der Superintendentur-Verfassung, in: Luth. 46, Erlangen 1935, S. 353 ff.

piepildījumam, lai gan Eiropas valstis arvien vairāk attīstījās par konfesionāli neitrāliem, sekularizētiem veidojumiem. Tā ir ilga, sarežģīta un grūtību pilna vēsturisko notikumu gaita, kas tolaik risinājās. Ļoti nozīmīga šajā kopsakarībā ir pirmās no valsts brīvās luteriskās baznīcas rašanās Vācijā un – pavisam citādos apstākļos – arī Ziemeļamerikā. Vācijā *summus episcopus*, līdz ar to arī valsts baznīca, beidza pastāvēt tikai 1918. gadā, kad pēc 1. pasaules kara monarhiju nomainīja republikāniskā valsts forma. Citās Eiropas valstīs šī attīstība turpinājās daudz ilgāk.

Jus reformandi

Jus reformandi, ko sev bija piedēvējuši valdītāji, četrus gadsimtu laikā pēc reformācijas pieredzēja pamatīgas pretenzijas un arī ļaunprātības. Sākotnēji šis jēdziens apzīmēja teritoriālo garīgo vai laicīgo valdnieku privilēģiju noteikt vai mainīt savas teritorijas konfesionālo piederību (*cuius regio, eius religio*). Pavalstniekiem bija pienākums paklausīt sava monarha politikai reliģijas lietās; konflikta gadījumā viņiem palika tikai izceļošanas tiesības – tā tas bija noteikts 1555. gada Augsburgas reliģijas miera līgumā.

Pēc nepilniem 100 gadiem miera līgumā pēc trīsdesmitgadu kara tika noteikts šāds ierobežojums: atsevišķu teritoriju konfesionālā piederība tika noteikta kā ilgstoši nemainīga, tādējādi ierobežojot teritoriālo valdnieku varu. Nu valstij bija pienākums garantēt konfesionālo piederību, bet nebija tiesību to mainīt. Ja monarhs mainīja savu konfesionālo piederību, tad teritorijas konfesionālā piederība joprojām palika nemainīga. Gluži dabiski tādos gadījumos šis noteikums ievērojami sarežģīja baznīcas pārvaldes īstenošanu. Bet 170 gadus vēlāk, 19. gadsimta sākumā, tas jau sen bija aizmirsts: plašās Vācijas teritorijās valsts vara spieda luterisko baznīcu pārtraukt darbību vai arī saplūst ar reformētājiem. Turpretī šodien neviena valsts vairs nemaina baznīcas konfesionālo pamatu, taču arī nenodrošina tā saglabāšanu, jo izturas neitrāli. Pati baznīca atsakās no savas konfesionālās piederības

vai arī to izšķīdina, un tas notiek ar daudz smalkākām metodēm nekā agrāk.

Jus ecclesiasticum nesēji

Luters un luteriskā reformācija lielā mērā bija atstājuši atklātu jautājumu par to, kuram tad īsti pieder tiesisko normu noteikšanas kompetence – *potestas ecclesiastica*. Stingra un neapšaubāma šai ziņā palika pamattēze: Dieva vārdam jāvalda pār visu; taču bez jau pieminētajiem pamatdatiem Dieva vārds nesniedz nekādus atsevišķus regulējumus, kuri būtu spēkā neierobežotu laiku. Vai tagad baznīcas pārvaldi vajadzētu īstenot laicīgās varas pārstāvjiem, baznīcas draudzēm, ar tām lielā mērā identiskajām “komunālajām”, tātad “politiskajām”, draudzēm, teritoriālajām baznīcām kā veselumam ar šo baznīcu orgānu (kādi tie ir?) starpniecību vai arī bīskapiem? Tas, ka baznīcas pārvaldīšana ir pašas baznīcas uzdevums, principā netika apstrīdēts, un monarhi, kuri faktiski pārvaldīja baznīcu, nomināli darīja to kā baznīcas locekļi. Taču, kā jau norādīts, vēlāk tas mainījās.

Šodien daudzos apcerējumos varam lasīt, ka luteriskā doktrīna par visu ticīgo priesterību, uzsverot kristiešu vienlīdzību Dieva priekšā, nosaka arī ticīgo vienlīdzību baznīcas tiesībās: visai baznīcai (saprotot to kā baznīcas locekļu summu) ir jāīsteno baznīcas pārvalde un baznīcas vadība. Interesanti, ka šāda izpratne gandrīz nekādos reformatoriskajos dokumentos nav atrodamā, un, rūpīgāk aplūkojot, tas izrādās vēlāks postulāts: tiesiskā varenība, tātad arī *jus reformandi et ordinandi*, pienākas baznīcas tautai, tas ir, draudzēm, kuras atbilstoši demokrātiski parlamentārajam paraugam reprezentē šo draudžu sinodes.

Atstāsim nenoskaidrotu jautājumu, vai šajā skatījumā uz lietām nav artikulēta daļa no apgaismības laika izpratnes par baznīcu – ka tā ir cilvēku radīta korporācija, kas tapusi, atsevišķiem cilvēkiem un grupām apvienojoties reliģiskā kopībā. Tomēr ir skaidrs,

ka demokrātiski parlamentārais vairākuma princips patiesības at-
rašanai nav derīgs. Un ierastā satversmes pamattēze, ka baznīcas
konfesionālā piederība nav nosakāma ar sinodes lēmumu, nerada
ievērojamus šķēršļus tam, lai ticības apliecība un Svēto Rakstu
autoritāte tiktu ignorēta sinodālu vairākuma lēmumu dēļ, – kā
to pietiekami skaidri parāda 19. un 20. gadsimta piemēri līdz pat
mūsdienām.

Augusts Vilmars, viens no lielākajiem 19. gadsimta vācu lute-
riskajiem teologiem, to sajuta, kad pauda bažas par to, ka “*Herr
Omnes*” (ar šo apzīmējumu saprotot baznīcai svešo vairākumu)
varētu gūt ietekmi baznīcā un īstenot tajā savu varu. Viņš tur-
pretī uzsvēra baznīcas amatpersonu lomu un to pilnīgo brīvību no
valsts – tādējādi viņš neattālinājās no ticības apliecības.¹⁰

Pats Lutērs 1537. gadā Šmalkaldes artikusos, dedzīgi norai-
dīdams pāvesta pretenziju būt visas kristietības galvai, baznīcas
pārvaldīšanas uzdevumu piešķīra bīskapiem: “Tādēļ baznīca
nekad nevar tikt pārvaldīta un uzturēta labāk kā tad, kad mēs visi
dzīvojam zem vienas Galvas, Kristus, un visi bīskapi, būdami vie-
nādi amata ziņā (kaut arī dāvanu ziņā viņi nav vienādi), uzcītīgi
turas kopā vienprātīgā mācībā, ticībā ..., sakramentos, lūgšanās
un mīlestības darbos utt. ..., kā ir darījuši apustuļi un vēlāk visi
bīskapi visā kristietībā – līdz pat brīdim, kad pāvests pacēla savu
galvu pāri visiem.”¹¹ Te iezīmējas bīskapu kolēģija kā baznīcas va-
dības orgāns. Un tas, ka baznīcai obligāti jārikojas ar tās bīskapu
starpniecību, bija neapstrīdama un vispārēja pārlicība luterisko
nometnē.

10 Sal. August Friedrich Christian Vilmar: Die Theologie der Tatsachen wider die Theologie der Rhetorik, 1856; unveränderter Abdruck der 3. Aufl. Mit Einführung von Hermann Sasse, Erlangen 1938, šeit S. 89 ff.; Ders.: Die Lehre vom geistlichen Amt, Marburg und Leipzig 1870, īpaši S. 83 ff.; sal. Jobst Schöne: Die Synode in der Lutherischen Kirche – Versuch einer theologischen Problemanzeige, in: Jobst Schöne / Volker Stolle (Hg.): Unter einem Christus sein und streiten. Festschrift zum 70. Geburtstag von Friedrich Wilhelm Hopf, D. D., Erlangen 1980, S. 145–157.

11 Schmalkaldische Artikel III, 4, § 9, BSLK, S. 430. Skat. VG, 4. artikus, 291. lpp.